

ЛЯЛЬКА-МОТАНКА – УСОБЛЕННЯ ЗВ'ЯЗКУ ПОКОЛІНЬ

Черняк Д. С.

кандидат соціологічних наук, доцент

Соловійова В. В.

студентка I курсу

*Київський національний університет технологій та дизайну
м. Київ, Україна*

Майбутнє суспільства та його розвиток залежать від збереження культурної спадщини та загального рівня культури громадян. Повернення до свого коріння, традицій, звичаїв, вивчення історії свого роду, країни, знайомство з творчістю народних майстрів стали однією з провідних тенденцій сучасного українського суспільства. Популярності набувають етнофестивалі, заняття традиційними українськими ремеслами, виставки декоративно-прикладного мистецтва, майстер-класи з виготовлення ляльок, художньої вишивки, писанкарства, гончарства тощо.

Виготовлення ляльки-мотанки – це не тільки захоплююче заняття для дітей та дорослих, гарний подарунок до свят, колоритний елемент декору, автентичний сувенір, передусім – це сакральний артефакт. Здавна лялька-мотанка вважалася символом добра, благополуччя, добробуту, жіночості та надії на краще, виконувала функцію оберега для родини. Дуже часто такі чудодійні лялечки ставали сімейними реліквіями, що передавалися із покоління в покоління. Ляльку виготовляли «з певною метою, з різними побажаннями, наділяли всілякими символічними значеннями: на щасливу долю, для сприяння потаємним бажанням, для встановлення гармонії між людиною і природою, на успіх і здоров'я, на добро і злагоду» [3, 8].

Народна українська лялька як історико-культурний феномен, її призначення, різновиди, семантичні прообрази та роль в українській іграшкській культурі вивчаються етнографами, мистецтвознавцями, майстрами-лялькарями. Найбільш відомими дослідженнями української народної ляльки стали роботи М. Грушевського «Дитина у звичаях та віруваннях українського народу», О.Найдена «Українська народна лялька».

Створення мотанок пов'язують з обрядом плодючості та продовження роду, їх використанням у весільних обрядах та дійствах. Подібні ляльки в різних варіаціях зустрічаються в різних національних культурах. Ляльки мали не тільки обрядове, але і практичне значення, їх виготовляли для забавки дитини. Г. Кільова досліджуючи виховний вплив народної іграшки, вказує, що її педагогічна цінність полягає в тому, що

вона виступає моделлю життя, джерелом радості, розвиває фантазію, образне мислення, привчає до праці. Граючись з лялькою, зазначає дослідниця, дівчатка готуються виконувати роль матері, берегині домашнього затишку, господині. Доглядаючи та піклуючись про лялечку, у дитини «закладаються психологічні передумови для оволодіння моральними нормами поведінки, формування глибоко соціальних за своїм змістом емоцій» [1, 61].

Традиційно ляльку-мотанку виготовляли з шматочків тканини, клаптиків старого «щасливого» одягу, залишків прядива, без ножиць, голок та інших колючо-ріжучих предметів. Частини тіла ляльки з'єднувалися нитками, оздоблювалась вона стрічками, намистом, мереживом, квітками. Сама назва «мотанка» походить від способу виготовлення ляльки – намотування. Така лялька не мала обличчя, іноді замість нього використовували хрест – символ сонця, де горизонтальні лінії символізували «земне», «жіноче», вертикальні – «духовне», «чоловіче», їх об'єднання – духовний розвиток. Заборонялося давати ім'я такій іграшці, оскільки наші пращури вірили, що лялька може виступати в якості зв'язку реального світу з потойбічним. Як правило, лялька мала жіночий, зрідка дитячий образ та конструювалась хрестоподібно. Частини ляльки намотуються тільки за годинниковою стрілкою, по спіралі, що символізує безкінечність духовного життя. Для виготовлення ляльки обирали відповідний час. Так не можна було робити мотанку вночі, свята та вихідні дні, важливе значення мала фаза місяця: на зростаючу фазу місяця замовляли на збільшення врожаю, господарства, родини; на повний місяць – на збереження достатку, успішне завершення справ; на спадну фазу – позбавлення від хвороб, негараздів. Також існувало правило змайструвати ляльку за один раз, бо вважалося, що зроблене вдруге (робота, яку відклали на завтра) перекреслює все створене вперше. Для залучення достатку в родину в ляльку замотували зерна пшениці, монети. Важливе значення під час виготовлення ляльки має чистота помислів та позитивний настрій. Іноді ляльку наповнювали запашною лікарською травою, і тоді вона виконувала ще і лікувальну функцію, її, наприклад, підвішували до колиски з дитиною, що не могла заспокоїтися і заснути.

Мотанки можна поділити на три групи: обрядові, ігрові, оберегові. Існують наступні різновиди ляльок, кожна з яких має своє символічне призначення: Великодня, Вербниця, Веснянка, Берегиня, Бажанниця, Травниця, Нерозлучники, Десятиручниця, Пеленашка, Зернушка, Подорожниця, Княгиня та інші.

В основі ляльки найчастіше зустрічається скрутка – тканина скручена валиком. Всі елементи одягу ляльки щось символізують: спідниця – землю, сорочка – три часи: минулий, теперішній та майбутній,

зв'язок поколінь, фартушок – ознака господині, головний убір (хустка, очіпок, стрічки) – зв'язок з небом, намисто – добробут, коса – жіночу красу та силу тощо.

Сьогодні виготовлення ляльок-мотанок використовують з метою релаксації, терапії, оскільки створювати ляльку необхідно тільки в гарному настрої, зберігаючи спокій, гармонію з самим собою та світом, налаштовуючись на прекрасне, бажаючи тим, для кого призначена лялька, – добра та щастя, не кваплячись, під спів або заспокійливу музику, читаючи молитву.

Якщо сприймати ляльку як данину традиціям і не надавати їй сакрального значення, то це також можливість проявити сучасним майстриням природній хист та уміння, естетичний смак та творчий потенціал, започаткувати нові традиції для родини, прищепити любов до рідного краю та його культури. Лялька-мотанка виступає елементом механізму формування національної свідомості, самобутності, уособленням зв'язку між поколіннями, витвором мистецтва.

Література:

1. Кільова Г. Народна іграшка як засіб виховання дітей. Рідна школа, 2010. № 6 (червень). С. 59–63.
2. Кошечєва Л. Українська народна лялька оберіг. URL: <http://www.kuklaobereg.com> (дата звернення: 13.04.2020)
3. Шушкевич А.Ф. Народна лялька. Технологія виготовлення: навчально-методичний посібник. Тернопіль, 2017. 200 с.

СУЧАСНІ РЕАЛІЇ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ НАВЧАННЯ

Шелест Т. Д.

кандидат наук з державного управління,

доцент кафедри загально-медичних наук

Одеський медичний інститут

Міжнародного гуманітарного університету

м. Одеса, Україна

Світові зміни в умовах самоізоляції 2020 р., які відбуваються в усіх галузях життя людей безперечно торкнулись і системи освіти. Цифрова трансформація навчання є адаптаційним механізмом, який дозволив максимально наблизити модель сприйняття нової інформації студентами, слухачами в умовах обмеженого доступу до паперових джерел інформації та клінічних баз. В Рекомендаціях Європейського парламе-